

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Кравець Юлія Олегівна

*доктор філософії з психології, викладач кафедри соціальної психології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Сучасні суспільні трансформації, що супроводжуються зростанням соціально-психологічної напруги та підвищеними вимогами до системи освіти, актуалізують потребу в забезпеченні рівного доступу й комплексної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

В умовах розвитку інклюзивної освіти особливої значущості набуває комплексний психологічний супровід, спрямований на створення безпечного, підтримувального й толерантного освітнього середовища.

Інклюзивна освіта сьогодні постає не лише як форма організації навчання дітей з особливими освітніми потребами, а як рівень свідомості нації, показник її готовності забезпечити рівні можливості для кожної особистості [1, с. 5]. У цьому контексті психологічний супровід набуває системоутворювального значення, оскільки саме він забезпечує цілісність соціальної підтримки всіх учасників освітнього процесу – здобувачів освіти, їхніх батьків, педагогів та адміністрації закладу освіти. Період суспільних змін супроводжується підвищеним рівнем тривожності, невизначеності, емоційного виснаження, що особливо гостро проявляється в інклюзивному середовищі, де взаємодіють різні потреби, очікування та соціальні ролі. За таких умов психологічний супровід виступає механізмом стабілізації, адаптації та розвитку особистісного потенціалу кожного суб'єкта освітньої взаємодії.

Наукові дослідження засвідчують, що ефективність інклюзивної освіти значною мірою залежить від готовності педагогів до її реалізації, рівня їхньої професійної компетентності та психологічної налаштованості на роботу в умовах різноманіття [2, с. 90].

Сприйняття інклюзії як цінності, а не як формальної вимоги, формує основу для конструктивної взаємодії в освітньому просторі. Водночас у період суспільних трансформацій зростає ризик професійного вигорання педагогів, що працюють із дітьми з особливими

освітніми потребами, що підтверджується результатами емпіричних досліджень [4, с. 55]. Емоційне виснаження, редукція професійних досягнень, деперсоналізація можуть знижувати якість освітніх послуг та негативно впливати на психологічний клімат у колективі. Саме тому психологічний супровід має бути спрямований не лише на підтримку дітей, а й на профілактику професійного стресу та вигорання педагогів через впровадження програм психологічної підтримки, супервізії, тренінгів емоційної компетентності.

Особливого значення в системі соціальної підтримки набуває партнерство між фахівцями закладу освіти та батьками дитини з особливими освітніми потребами. Дослідження підкреслюють, що ефективна взаємодія ґрунтується на засадах довіри, відкритості, спільної відповідальності та взаємоповаги [3, с. 518].

Сутність психологічного супроводу інклюзивної освіти полягає у створенні умов для гармонійного розвитку особистості, забезпеченні її права на безпечне та підтримувальне освітнє середовище. У сучасних реаліях, коли освітній процес часто відбувається в умовах кризових викликів, питання збереження психоемоційного благополуччя учасників набуває першочергового значення. Інклюзивне навчання стикається з новими викликами, зокрема необхідністю адаптації освітнього процесу до змінних умов, забезпечення безперервності підтримки та врахування індивідуальних особливостей дітей [5, с. 619]. Психолог у такій системі виконує функції діагностики, профілактики, корекції та розвитку, забезпечуючи індивідуальний і груповий супровід.

Важливим напрямом психологічного супроводу є формування психологічної стійкості учасників освітнього процесу. Психологічна стійкість розглядається як інтегративна характеристика особистості, що забезпечує здатність адаптуватися до складних життєвих обставин, зберігати внутрішню рівновагу та ефективно функціонувати в умовах невизначеності. У межах інклюзивної освіти це означає створення умов для розвитку навичок саморегуляції, емоційної грамотності, толерантності до різноманіття. Практична реалізація цього завдання можлива через впровадження тренінгових програм, груп психологічної підтримки, арт-терапевтичних і психоосвітніх заходів, що сприяють зміцненню ресурсного потенціалу особистості.

В умовах суспільних трансформацій особливої актуальності набуває міждисциплінарна взаємодія фахівців – психологів, спеціальних педагогів, соціальних педагогів, логопедів, адміністрації закладу освіти. Узгодженість їхніх дій забезпечує комплексність підтримки та підвищує ефективність інклюзивного процесу. Досвід упровадження інклюзивної освіти свідчить, що лише за умови командного

підходу можливо досягти сталих результатів у розвитку дитини та її соціалізації [1, с. 34]. Психолог у цій команді виконує координаційну функцію, сприяючи гармонізації взаємин і попередженню конфліктних ситуацій.

Водночас важливо враховувати, що інклюзивна освіта в сучасному соціальному просторі не може обмежуватися лише формальним забезпеченням доступу до навчання. Вона передбачає глибинні зміни в освітній культурі, переорієнтацію на особистісно орієнтований підхід, визнання унікальності кожного здобувача освіти. Психологічний супровід у цьому контексті виступає каталізатором позитивних змін, сприяючи формуванню інклюзивної компетентності педагогів і розвитку емпатійного середовища. Як зазначається у наукових публікаціях, успішність інклюзії значною мірою визначається готовністю освітньої спільноти до прийняття цінностей рівності та поваги [2, с. 92].

Отже, роль психологічного супроводу в забезпеченні соціальної підтримки учасників інклюзивного освітнього процесу в період суспільних змін є ключовою для збереження психоемоційного благополуччя, підвищення якості освітніх послуг та зміцнення соціальної згуртованості. Комплексність, системність і превентивна спрямованість психологічної підтримки сприяють формуванню стійкого інклюзивного середовища, у якому кожна особистість має можливість для повноцінного розвитку. Подальші наукові пошуки мають бути спрямовані на розроблення інноваційних моделей психологічного супроводу, що враховують динаміку соціальних трансформацій та потреби різних категорій учасників освітнього процесу.

Література:

1. Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації. *Досвід. Перспективи. Результати* : спеціалізований тренінг для працівників освітньої сфери. БФ Порошенка, 2017. 98 с.
2. Орленко І. М. Сприйняття та реалізація інклюзивної освіти педагогами: дослідницький аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2025. № 104. С. 89–94.
3. Скрипник Т., Мартинчук О., Супрун Г., Криваковська Р. Особливості партнерства між фахівцями закладу освіти та батьками дитини з особливими освітніми потребами. *Наукові перспективи*. 2022. № 6(24). С. 514–526. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6\(24\)-514-527](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6(24)-514-527)

4. Соколова Г. Б., Форостян О. І., Особливості емоційного виго-
рання педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми
потребами. *Наука і освіта*. 2021. № 2. С. 53–59.

5. Ярмола Н. А Інклюзивне навчання: реалії та виклики сьогодення.
Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру і війни : матеріали
IX Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології,
25–26 жовтня 2023 р. м. Київ. Київ : Ін-т спеціальної педагогіки
і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України, 2023. С. 618–622.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-619-8-52>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВИКЛАДАЧА ЗВО В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Омельян Анна Максимівна

студентка магістратури 1-го р. н.

факультету психології та соціальної роботи,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

науковий керівник: Рябенко Михайло Іванович

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Війна істотно трансформувала умови функціонування вищої освіти, загостривши проблему нерівності доступу до навчання, безпеки освітнього середовища, стабільності освітніх траєкторій та психоемоційного благополуччя здобувачів освіти. У цих умовах інклюзивність перестає бути другорядною характеристикою освітнього процесу й постає як один із базових індикаторів якості вищої освіти. Особливої ваги набуває проблема формування інклюзивної компетентності майбутнього викладача закладу вищої освіти, оскільки саме вона визначає здатність організовувати доступне, безпечне, студентоцентризоване та гнучке навчання для різного контингенту студентів [1, с. 33–35; 6, с. 80–81; 18, с. 3].

Європейські стандарти забезпечення якості вищої освіти акцентують увагу на студентоцентрованому навчанні, підтримці різних груп